

Сакральні мотиви Олени Загребіної

Ключові слова : Олена Загребіна, образотворче мистецтво, сценографія, виставка «Рай», філософія мистецтва, педагогіка мистецтва.

анотація: У статті у формі інтерв'ю розкрито авторський метод чернігівського художниці Олени Загребіної, показано історико-культурні контексти різних видів її творчості, діалоги з іншими художниками, приділено увагу дослідницькій та педагогічній діяльності мисткині.

Нещодавно у Чернігові відбулося відкриття персональної виставки відомої мисткині, сценографа, культурної діячки Олени Загребіної.

Для цієї події свої зали люб'язно запропонував молодий, але вже добре знаний Library Art Center, куратором якого є художник Святослав Подлевський. Провокаційна назва виставки – «Рай» і стала приводом для приватної зустрічі та змістовно розгорнутої бесіди про сенс мистецтва, його призначення і місце сакральних або священних тем у творчості пані Олени.

Наша зустріч відбулася у кафе. Наступного дня після знайомства на виставці пані Олена знайшла час у своєму щільному графіку і ось вже мініатюрна жінка із привітною усмішкою сидить поруч та невимуснено рефлексує на філософські та культурологічні теми. Пропонуємо читачам вибрані місця із нашої бесіди.

— На вашій новій персональній виставці представлені аплікації та інсталяції, що візуалізують поняття «Рай». Мені, філософу мистецтва, естетику, виявилось можливим відзначити існування у вашій творчості діалогу з такими митцями минулого як Марія Приймаченко, Сергій Параджанов, Анрі Матіс та Марк Шагал. Що та хто реально надихнув на створення цієї виставки?

— Так, дух всіх названих художників присутній. Вони так чи інакше вплинули на формування моєї естетичної концепції. Колажність Параджанова, серйозне ставлення до аплікації Матіса, наївізм Приймаченко... Але не можна не назвати сучасників, які теж стимулювали мене на діалог - це художник Володимир Мельниченко, який разом з дружиною Адою Рибачук створив на Байковому цвинтарі монументальну «Стіну пам'яті». Доля цього шедевру є трагічною – 1982 року з ідеологічних міркувань майже готовий монумент за наказом першого секретаря ЦК КПУ Володимира Щербицького залили бетоном. (прим. автора: минулого року розпочато роботи з відновлення «Стіни» як унікальної пам'ятки радянського модернізму, що несе високий есхатологічний духовний

сенс). А щодо вчителів - упродовж життя не втомлююся вчитися у чернігівського художника Олексія Потапенка, роботи і поради якого високо ціную.

— Ключовими образами вашої експозиції є птах, сходінки, всевидюче око, закохані. Як відбулося розміщення акцентів при виборі саме цих архетипів, що наповнюють поняття раю?

— Окрім названих образів важливі для розуміння задуму ще образ крил, адже крилатість людини – це метафора її креативності, образ серця – осередку почуттів, промені – як транслятори світлого і вічного. Важливим для мене також є колір, адже саме ним створює художник потрібний настрій, колір несе нюансований зміст, посилюючи вплив образів. На рекламній продукції до виставки обрано було лаконічну палітру – білий, чорний, синій, а от самі аплікації - то вже відверте буяння всіх кольорів.

— Впадає у вічі при знайомстві з експозицією її певна спорідненість із театральним простором. Всі персонажі об'єднані спільною дією. Це ж, мабуть, не випадково?

— Дуже добре, що це відчутно! Адже я підійшла до виставки не лише як художник, який створює картини, а потім робить з них експозицію, я шукала об'ємне рішення простору. Продумувалося все - хто куди у мене буде входити - виходити, як обіграти вікна-двері, світло у приміщенні.

— Мабуть і музичне оформлення теж працює на створення такого своєрідного спектаклю про рай?

— Музика обов'язково має бути у «Рай»! Він має звучати кому кришталем, а кому - іншими тембрами. Навіть одна саме про це – хмара із джазовою темою. Мета озвучування виставки була абсолютно конкретна - занурити глядача в первісну атмосферу, натякнути на часи наїву у мистецтві та в історії людства. Коли один із відвідувачів взявся наживо акомпанувати на фортепіано – це теж природне явище в раю – включатися в процес!

— На поверхні у назві виставки «Рай» є не мистецьке, а саме релігійне походження. Але при уважному вивченні семантики та символіки на аплікаціях та загальної композиції, зазначу, що прямих біблеїзмів небагато. Чим пояснюється така свідомо анти ілюстративність та відстороненість від сюжетної складової «едемських» історій?

— Образотворче мистецтво наразі стає для мене формою втілення світовідчуття тих речей, про які не можна і не треба говорити «в лоб». Це таємниця, яку глядач розгадає. Тут не знайдете класичних сюжетів про Адама і Єву, але знайдете любов. Нема канонічних янголів, але є вільний простір з величезними крилами. Це місце для глядача – як провокація витягнути себе до чогось кращого. Мій «Рай» – це не бравурна і барвіста констатація «все добре», а в чомусь засіб витягування себе з дисбалансу до певних сакральних ідей. Але про

складність задуму, багаторівневність «Раю» я візуально розповім у наступних двох частинах цієї експозиційної трилогії.

— *Коріння вашого переживання сакруму, а інакше святості в мистецьких практиках базується на серйозній школі, яку пройшли, співпрацюючи з чернігівськими театральними режисерами Геннадієм Касьяновим та Віталієм Гольцовим. Давайте повернемося до особливостей сценографії визначної вистави «Ангелик, що загубив зірку», адже саме її удостоєно у 2018 році престижною Всеукраїнською театральною премією «Гра» у номінації «Найкраща вистава для дітей». Розкажіть про цей досвід. Щоб створити переконливі за наповненням образи ангелів, зірок, неба, треба зайти у прикордонні із сакральним сфери.*

— Для мене мистецтво – це спосіб трансляції неземних категорій. Навіть у дитячій виставі. Працювати з Віталієм Гольцовим було цікаво, бо було багато свободи щодо візуальної частини вистави так і щодо її внутрішнього вирішення. Він, на відміну від Геннадія Касьянова, завдяки якому я потрапила у світ професійного театру, дає більше можливостей художнику проявити своє бачення – не тільки візуально, а й концептуально. Як художнику мені близький театр абсурду і можливість працювати в такий манері мене дуже надихає! Поки створювався світ «Ангелика», тривало чимало мистецьких дискусій, адже естетика моя зовсім не дитяча при всій любові до наївізму та досвіді роботи з дітьми. Перемога на фестивалі-конкурсі «Гра» показала, що творчий тандем з учнем Нестором Семенченком, який був моїм співавтором у створенні декорацій, був вдалим. Мені здалося можливим втілити образи ангелів через аналогію із космонавтами, а самого неба - через космос. Створити сучасні розписи, які б нагадували первісні розписи у печері Альтаміри – таке було завдання для нас з Нестором – щоб показати, що часи змінюються, але як первісний, так і сучасний художник продовжує шукати гармонію зі Всесвітом через свою творчість.

— *Пані Олено, у вас у доробку є ще один цикл, який своєрідно і тонко осмислює сакральні мотиви – мова про «Вісників», які ви виставляли у 2008 році. Уважно проаналізувавши назви робіт та внутрішню форму інсталяцій, я підмітила багато біблійних ремінісценцій: «Вуличне весілля» має перегук із мандрівкою святого сімейства, «Людина у дереві» - із немовлям Христом, «Мандрівник» - із волхвом на верблюді, навіть «Натюрморт Петрова-Водкіна з оселедцем» у такому поєднанні стає натяком на Рибу, християнський символ. «Причастя» красномовно говорить саме за себе, як і «Чернець у пошуках ключа», і «Мати з дитям під срібною тополею».*

— Так, це дуже дорогий серцю проект. Я почала працювати над ним у визначний момент мого життя, коли народилася донька Марія і це не могло не позначитися на піднесеному і сакральному контексті цієї серії. Найсильніші почуття були вкладені в тексти та зображення «Вісників». Назва «Вісники» позичена у одного з моїх улюблених авторів – Данііла Хармса. Навколо нас

повно вісників, яких ми не можемо побачити фізичним оком, натомість вони поруч з нами і залишають багато символів і знаків, які раптово і осяйно втручаються в наше життя.

— Насамкінець питаю: що є за сутністю мистецтво для мисткині Олени Загребіної? Джерело Вашого творчого запалу всередині чи зовні?

— Мистецтво – це перманентне творення містерії. Продовження дива, яким є світ. Саме життя художника – це потужний острів, на якому повно місця для нових прозрінь і образів! Треба тільки бути уважним і відповідати за те, що ти маєш – втілювати задуми, які приходять до тебе!

Як переплавився той імпульс з поглядами Олени Загребіної на рай, життєвими цінностями, художнім методом – нехай дивиться глядач. А виставка все ще триває в серпні, породжує нові інтерпретації, нові розмисли про сакральне.

Бесіду вела к. філос. н., доцент кафедри філософії та культурології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Марина Каранда

Коротка історична довідка із резюме художниці Олени Загребіної

Народилася в Чернігові. Навчалася в педагогічному університеті ім. Т. Г. Шевченка, за фахом викладач образотворчого мистецтва. Викладає в Чернігівській художній школі. Режисер-постановник вистав «Хню» за Д. Хармсом, «Слово про Єль» за В. Хлебніковим, «Вікна мають бути відчинені», режисер короткометражного фільму «Побачення», фільм «Гра в Параджанова» (режисер, художник).

Художник-постановник вистав «Чайка», «Дерева вмирають стоячи», художник по костюмах вистави «Дядя Ваня» у Чернігівському молодіжному театрі. Також художник-постановник вистав у Чернігівському театрі ляльок – «Гамлет-машини» за Хайнером Мюллером та «Ангелик, що загубив зірку» (режисер Віталій Гольцов), які отримали нагороди за кращу сценографію та стали кращими виставами року на різних фестивалях («Прем'єри сезону-2016-2017 (Хмельницький)», фестиваль-премія ГРА- 2018 (Київ)

Фестивалі:

2006 – організатор фестивалю «Птахове Дерево» (інсталяції, малярство, кіно);

2007 – організатор ретроспективного показу фільмів С. Параджанова в музеї М. М. Коцюбинського; участь у мистецькому фестивалі «Територія Душі» (ілюстрації-колажі);

2018 – участь у фестивалі Osten-Sacken Festival 2018 (Київська область, Немешаєво);

– участь у Всеукраїнському музейному фестивалі у Дніпрі (Дніпропетровський національний історичний музей ім. Яворницького).

Виставки:

«Нові Імена» в галереї Пласт-Арт (графіка), 2009 – персональна виставка графіки у місті Теплодар, 2008 – участь у молодіжному проекті «Перехрестя» (інсталяція «Вісники»);

персональна виставка в Галереї вихідного дня (графіка); 2011 – організатор виставки молодих українських художників «Міст» у музеї сучасного мистецтва Пласт-Арт (графіка, живопис, скульптура, інсталяції)

2012 - персональна виставка графіки у Києві, вільний простір «Циферблат», - персональна виставка колажів із серії «Космос Рядом» та «В дорозі» в арт-цех «Ремзавод» (Чернігів);

2013 - персональна виставка колажів у Чернігівському художньому музеї «Долоні»;

2014 – персональна виставка «ДІМ» в рамках Ночі в Музеї (Чернігівський художній музей ім. Г.Галагана);

2015 – міжнародна виставка «Лист-Letter-Письмо»;

2018 - виставка асамбляжів та скульптур «Ntistati» спільно з художником Романом Ткачовим в рамках Арт-середі, IZONE, Київ.

Культурницькі ініціативи:

2014 - Створення незалежної міжнародної бібліотеки – творчої платформи ЖИВА ШАФА (Чернігівський художній музей ім. Г.Галагана);

2019 – участь у міжнародному проекті «ЦСМ: взаимодействие с городским пространством» (м. Сєвєродонецьк);

- організатор щорічної виставки-хепенінгу «Виставка у лісі» (платформа Жива Шафа);

- організатор щорічної події «Пташиний марш» спільно зі студіями «А-соль» та «Хата Птаха» (платформа Жива Шафа).
